

Kroniky doby Karla IV.

Hospodářský vzestup českých zemí ve 14. století vedl i k rozvoji písemnictví. Vzniká celá řada nových literárních žánrů, ale největší význam měla tvorba kronikářská.

Kronikářská činnost se členila do dvou základních oblastí:

1. Domácí tradiční historiografie spojená s činností klášterů a kostelů
2. Kroniky vzniklé z iniciativy samotného krále Karla IV.

Karel IV., jako první český, ale i středoevropský panovník vůbec, měl osobní zájem na tom, aby byl doceněn význam jeho osobnosti. Karel vyžadoval od historiografie podání ideologického zdůvodnění své politiky a také obhajobu svých záměrů i postupů před budoucími generacemi, ale především před současníky.

K tomuto účelu měla sloužit oficiální historická díla, která vznikala na přímou objednávku panovníka, v této souvislosti hovoříme poprvé v rámci českých zemí o tzv. dvorském dějepisectví.

Karel IV. požadoval vytvoření uceleného díla o českých zemích a jejich zařazení do kontextu světových dějin. Pro tyto účely si osobně vybral autory, poskytl jim potřebné prameny (i své vlastní spisy) a dal jim své instrukce.

František Pražský – Kronika česká

O životě Františka Pražského nemáme příliš mnoho informací, jsme odkázáni pouze na to, co o sobě sám v kronice napsal. Není známo místo a datum jeho narození ani úmrtí. Víme, že v roce 1321 (nebo 1323) pobýval v Římě, zřejmě ze studijních důvodů. Před rokem 1334 je jmenován správcem školy na pražském Vyšehradě a následně kaplanem a penitenciářem (církevním zpovědníkem) biskupa Jana IV. z Dražic (po jeho smrti Arnošta z Pardubic). Právě na popud Jana IV. z Dražic se pokusil sestavit českou kroniku, zároveň měla být také oslavou biskupa Jana. Kronika se měla stát přímým pokračováním Kosmovým a jeho následovníků.

Dílo Františka Pražského se nám dochovalo ve dvou recenzích.

V první recenzi je kronika rozdělena do 3 knih, které jsou následně členěny do kapitol. Prvé čtyři kapitoly jsou sepsány podle Druhého pokračování Kosmova. Hlavním pramenem, ze kterého František vycházel, je Zbraslavská kronika Petra Žitavského (*Chronicon Aulae Regiae*) – důsledně však byly vynechány zprávy o zbraslavském a sedleckém klášteře, kronikář se zde mnohem kritičtěji vyjadřuje k osobě Jana Lucemburského.

Po smrti Jana IV. z Dražic (1342) ztratil František důvod v práci pokračovat. První recenze kroniky tedy zahrnuje léta 1283-1342.

Pravděpodobně mezi léty 1353-1354 přistoupil k druhé recenzi kroniky. Tentokrát se středobodem jeho pozornosti stává osoba Karla IV. Třetí kniha kroniky je rozšířena z původních 7 na 30 kapitol (sahá do roku 1353). Zbývající text je ponechán beze změn, pouze předmluva není věnována Janu IV. z Dražic, ale Karlu IV.

Kritické vydání

Kronika Františka Pražského, (ed.) Josef Emler, *Fontes rerum Bohemicarum* IV, Praha 1884, s. 347-456.

Kronika Františka Pražského, (ed.) Jana Zachová, *Fontes rerum Bohemicarum (Series nova)*, Tomus I, Praha 1998.

Beneš Krabice z Weitmile – Kronika pražského kostela (*Cronica ecclesie Pragensis*)

Beneš Krabice z Weitmile pocházel z vladyckého rodu, který měl úzké vztahy k rodu Lucemburků. Není známo, kdy se narodil ani jaké měl mládí. Ve svých 40 letech byl

jmenován kanovníkem při kostelu sv. Štěpána v Litoměřicích. Roku 1355 se stává třetím ředitelem stavby chrámu sv. Víta a téhož roku nastoupil do funkce kanovníka pražské kapituly, v jejímž čele stál až do své smrti 27. července 1375.

Kronikou Pražského kostela se snažil navázat na kronikářskou tradici při pražské kapitule a též na Druhé pokračování Kosmovo.

Původně měla kronika pouze 3 knihy (od roku 1283 do 1345). Hlavním pramenem byla Benešovi kronika Petra Žitavského, ale i Františka Pražského.

Podobně jako u Františka Pražského, přistoupil také Beneš Krabice z Weitmile k druhé recenzi svého díla, tentokrát již na přímý popud Karla IV. Kronika byla rozšířena o čtvrtou knihu (je považována za nejcennější), která líčí život a vládu Karla IV. Do textu je také vložen životopis Arnošta z Pardubic od Viléma z Lestkova. Kronika je dovedena do roku 1374, poslední záznam pochází z 19. listopadu 1374.

Dílo nedosahuje příliš vysoké literární úrovně, tím, že využíval mnoho pramenů, došlo ke zkomolení a zkreslení mnoha událostí.

Kritické vydání

Kronika Beneše Krabice z Weitmile, (ed.) Josef Emler, *Fontes rerum Bohemicarum IV*, Praha 1884, s. 457-548.

Neplach – Stručné sepsání kroniky římské a české (Summula chronicae tam Romanae quam Bohemicae)

Neplach se narodil roku 1322 v Hořiněvsi. Ve svých 10 letech byl přijat do benediktinského řádu, kde o dva roky později složil před opatem Hroznatou klášterní slib. Dosáhl dobrého vzdělání na univerzitě v Bologni. Po svém návratu z Itálie se stal opatem kláštera v Opatovicích nad Labem. Neplach působil řadu let u dvora Karla IV. a doprovázel ho na jeho cestách. Neplach umírá pravděpodobně 16. září 1371.

Vzhledem k tomu, že se Neplach pohyboval v blízkosti krále, není možné vyloučit iniciativu Karla IV. při sepsání kroniky, ale Neplach se o ničem takovém ve svém díle nezmiňuje.

Základem spisu je Kronika papežů a císařů římských od Martina Opavského. Od konce 9. století začal do textu vkládat události z českých dějin. Od toho po roce 1000 upustil, následoval výčet jednotlivých papežů do roku 1352 a následně vylíčený události českých dějin od počátku. Události 9. a 10. století jsou tedy v kronice dvakrát.

Informace pro sepsání čerpal Neplach z Kosmovy kroniky, jeho pokračovatelů a kroniky tak řečeného Dalimila.

Značnou část kroniky tvoří pouze kompilace starších pramenů, vzniká tak díla nevalné historické i literární hodnoty.

Kritické vydání

Neplacha, opata opatovského, krátká kronika římská a česká, (ed.) Josef Emler, *Fontes rerum Bohemicarum III*, Praha 1882, s. 445-484.

Jan Marignola – Světová kronika

Jan Marignola (Giovanni dei Marignolli) byl františkán pocházející z florentské patricijské rodiny. Datum narození není známo. Jako mladý vstoupil do minoritského konventu Sancta Croce ve Florencii. Získal dobré vzdělání- patrně právnické. Jako papežský legát prošel střední a východní Asii. Jan Marignola zemřel pravděpodobně mezi lety 1358-1359.

Roku 1357 je doloženo, že pobýval na dvoře Karla IV. Na jeho pokyn se pokusil vytvořit kroniku, která by vylíčila české dějiny od jejich počátku až do dnešních dnů a zároveň je zasadila do kontextu dějin světových.

Kronika byla rozdělena do 3 knih po vzoru Nejsvětější trojice.

První knihu nazval thearchickou (od slova theos=bůh) – od stvoření světa do potopy

Druhá kniha (monarchická) se zabývala dějinami králů od Nimroda až po Karla IV.

Poslední (hierarchická) kniha popisuje dějiny kněžství od Melchisedecha po římského papeže, od nich měl přejít k českým biskupům (kniha měla končit prvním pražským arcibiskupem Arnoštem z Pardubic, ale až sem se autor nedostal).

České dějiny jsou sepsány podle Kosmovy kroniky a jeho pokračovatelů. Kronika Jana Marignoly není cenná svým pojednáním o českých dějinách, ale především poznatky z cest, které do textu vkládal.

Kritické vydání

Kronika Jana z Marignoly, (ed.) Josef Emler, *Fontes rerum Bohemicarum III*, Praha 1882, s. 487-604.

Přibík Pulkava z Radenína – Kronika česká

Přibík Pulkava z Radenína působil jako správce školy při kostelu sv. Jiljí v Praze v letech 1373-1377. Roku 1378 byl jmenován farářem v Chudenicích. Pravděpodobně byl pouze vzdělaný laik, zřejmě též příslušník nižší šlechty, která obklopovala Karla IV.

Kronika Přibíka Pulkavy z Radenína je typickým příkladem dvorského dějepisectví. Kronika vznikla z přímého popudu Karla IV. Karel se na vzniku díla sám podílel (dokonce některé prameny mu připisují jeho autorství), poskytoval historickou dokumentaci, některé prameny sám třídil a podroboval je vlastní kritice.

Ačkoli se kronika dochovala v celé řadě rukopisů, není znám její název. Text je rozdělen do 106 kapitol s nadpisy.

Pulkava začíná své vyprávění odchodem Slovanů od stavby babylónské věže a jejich příchodem do Čech a výklad je doveden do roku 1330, kdy umírá královna Eliška.

Vláda Karla IV. zde tedy není vylíčena. Do textu kroniky je vložena legenda o sv. Václavu, kterou sepsal sám Karel IV., *Crescente religione cristiana*. Autor připomněl úlohu přemyslovských relikvií při korunovaci českých králů, význam přemyslovských zákonů, existenci Přemyslovy lísky a jakost jejich ořechů, význam cyrilometodějské misie a velkomoravské tradice.

Přibík Pulkava využíval širokou pramennou základnu. Jako jeho předchůdci čerpal z Kosmy a jeho pokračovatelů (jako první použil dílo Vincencia a Jarlocha), Dalimila, Zbraslavské kroniky, Františka Pražského a některých legend.

Ačkoli kronika vznikala v rámci královského dvora, nedosáhla vysoké úrovně. Jsou zde patrné rozdíly ve stylu převzatých částí a text je napsán dosti krkolomným způsobem.

Přes všechny nedostatky, které kronika má, se kronika velmi záhy rozšířila (jedna z nejrozšířenějších českých kronik) a ovlivnila nejen středověké kronikářství, ale měla i silný vliv na pozdější českou historiografii – vycházel z ní Aenea Silvius Piccolomini.

Kritické vydání

Kronika Pulkavova, (eds.) Josef Emler, Jan Gebauer, *Fontes rerum Bohemicarum V*, Praha 1893, s. 1-326.

Sám Karel IV. byl literárně činný. Je autorem legendy o svatém Václavu, která je nadepsána jako *Hystoria nova de sancto Wenceslao martyre, duce Bohemorum, per dominum Karolum, imperátorem Romanorum, regem Bohemiae, compilata* (Nová historie o svatém Václavu mučedníku, knížeti českém, složená panem Karlem, císařem římským a králem českým). Toto dílo využil k vyjádření svých státoprávních teorií, především se jednalo o kontinuitu Českého království a království moravského.

Ovšem největší pozornost upoutává vlastní Karlův životopis, který je ale námětem jiného referátu.

Použitá literatura

Bláhová, Marie: *Kroniky doby Karla IV.* Svoboda Praha 1987.

Heřmanský, František: Čtení o Karlu IV. a jeho době. Melantrich Praha 1958, s. 6-17.
Nechutová, Jana: Latinská literatura českého středověku do roku 1400. Vyšehrad Praha 2000,
s. 136-140.